

۱- مقدمه:

روستاها واحدهای مولد در ابعاد سرزمین، بعنوان سازمان های اقتصادی، اجتماعی مرکب از عناصر به هم پیوسته، با هویت مستقل که در تعامل فعال و هدفمند با شرایط طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و ارزشهای محیط اطراف خود، علاوه بر تولید محصولات کشاورزی و روستایی، در فرایند پیشرفت متوازن از پایین ترین سطوح تا سطح ملی نقش موثری دارند. که همواره تحت تاثیر دو محیط طبیعی و انسانی و همچنین جهت گیری های سیاسی و نگرش های اقتصادی قبل و بعد از انقلاب، فراز و نشیب های متفاوتی را پشت سر گذاشته اند، که وضعیت فعلی آنها بخاطر غفلت مستمر نظام برنامه ریزی (اصرار بر صنعتی شدن و شهرگرایی) و کم توجهی به کارکردهای اقتصادی و اجتماعی آنها، تخلیه و عقب ماندگی روستاها تشدید شده و این موضوع همواره موجبات نگرانی حاکمان، سیاست گزاران، برنامه ریزان و متولیان امر را برانگیخته است. از طرفی بنظر می رسد، امروز بنیادی ترین مانع نرم افزاری موجود بر سر راه برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی، از هم گسیختگی سازمانی و موانع راهبردی می باشد، که هنوز بعد از سی و هشت سال از انقلاب، مسئله خلاء راهبردی مطلوب، کاربردی مبتنی بر ارزشهای اسلامی که قابلیت های لازم برای هدایت و مدیریت توسعه روستایی را داشته باشد، هسته مرکزی آن را تشکیل می دهد. همچنین تحلیل محتوایی برنامه های توسعه قبل و بعد از انقلاب، نشان می دهد که علیرغم توجه نسبی به مقوله روستا، به دلیل ضعف در "اتخاذ راهبرد موثر" و "فرایند سازی متناسب"، نتایج حاصله مطلوب نبوده است و مقوله توسعه روستایی، در فرایند برنامه ریزی توسعه، هیچگاه جایگاه مناسب و مستقل خود را به دست نیاورده است، علی ایحال، از جمله مهمترین رویکردها و اقدامات مورد تاکید در برنامه های توسعه قبل و بعد از انقلاب را می توان بشرح ذیل جمع بندی کرد:

- ا. اجرای اصلاحات ارضی که با حداقل مشارکت روستائیان صورت گرفت، موجبات خرد شدن اراضی، حذف نظام بزرگ مالکی و همچنین بدینی سرمایه گذاری بخش خصوصی را در روستا و مهاجرت از روستا را فراهم کرد.
- ب. راهبرد محرومیت زدایی بموازات استراتژی تامین نیازهای اساسی به کار گرفته شده در سال های ابتدایی بعد از انقلاب بیشتر به ابعاد فیزیکی توسعه و توزیع مجدد اثرات رشد اقتصادی متمرکز شدند، این راهبردها در تقابل با رویکرد شهرگرایی نظام برنامه ریزی کشور به توسعه روستایی کمکی نکردند.
- ج. جهاد سازندگی که یکی از سازمان های توسعه ای نوظهور بعد از انقلاب در عرصه های روستایی محسوب می شد، در عین حال که دستاوردهای فیزیکی آن بسیار شگفت انگیز بود، بدلیل حذف زود هنگام از نظام اداری کشور، در ارتقای توان اقتصادی جوامع روستایی توفیقات کمتری داشت.
- د. از منافع ایجاد مراکز خدمات کشاورزی نیز عملا مناطق و روستاهای آباد و همچنین دهقانان ثروتمند بهره مند شدند و طیف گسترده ای از افراد بی زمین و فقرا روستایی از آن بی نصیب ماندند.
- ه. اجرای طرح های خود اشتغالی، ایجاد بنگاه های اقتصادی کوچک زود بازده و همچنین طرح توسعه کشاورزی که در برنامه های سوم، چهارم و پنجم مورد توجه قرار گرفتند، بدلیل شتابزدگی و فراهم نبودن زیر ساخت های اجرایی و اقتصادی در روستاها، برای ایجاد تحول در عرصه روستایی موثر واقع نشدند.
- و. نهادها و مدیران روستایی بعد از انقلاب بیش از آنکه به ساختار اقتصادی روستا پردازند، بیشتر نگرش توسعه فیزیکی، ابعاد سیاسی و ... را پیگیری کرده اند.

ز. طرح مشارکت روستاییان در فعالیت های اقتصادی که اخیرا مورد توجه قرار گرفته است نیز بدلیل ضعف بنیه مالی روستاییان و فراهم نبودن زیر ساخت های تولیدی و شرایط بازار یابی و بازار رسانی، عملا منجر به تحولات قابل توجهی نشده است (درحد مطالعات نگارنده).

بنابراین، همانطوریکه نتایج رویکردهای مذکور نشان می دهد، در کنار ضعف مفرط راهبردهای مذکور، برای انتقال کارکردهای اقتصادی به روستا، اندک واحدهای اقتصادی و تولیدی فعال در روستا نیز در رقابت با محصولات شهری و وارداتی تعطیل شدند، مضافا اینکه، ضعف در خدمت رسانی توام با کاهش توان اکولوژیکی و محدودیت های اقلیمی، منجر به کاهش درآمد و افزایش فقرای روستایی شد، این فرایند معیوب، رابطه ارگانیک و متقابل بین شهر و روستا را بشدت به نفع شهر تغییر داد و آثار پیدا و نهان آن مستقیما بر شدت مهاجرت روستاییان به شهرها افزود و سهم جمعیت روستایی را از حدود ۷۰ درصد به حدود ۲۷ درصد طی سالهای ۱۳۹۰-۱۳۳۵ کاهش داد.

بنابراین می توان نتیجه گرفت بحث توسعه روستایی در کشور، هر چند قبل و بعد از انقلاب بطور نسبی مورد توجه برنامه ریزان بوده است، اما بدلیل اینکه از راهبردهای متناسب با مقتضیات جوامع روستایی برای هدایت و مدیریت امر توسعه روستاها بهره برداری نگردید و یا با خلط مباحث و یا برداشت های سلیقه ای از استراتژی های مختلف برای تبیین مبانی توسعه روستایی بهره گرفته شد، هیچگاه برنامه ریزی و مدیریت توسعه روستایی در امتداد توسعه ملی مطرح نشد و نهایتا اینکه، در حذف نابرابری میان شهر و روستا نیز توفیقات زیادی حاصل نگردیده است.

در چنین شرایطی که غفلت از برنامه ریزی روستایی طی سالیان گذشته شرایط ناپایداری را از روستاها به ارث گذاشته و مقوله پرداختن به روستا را با پیچیدگی های متعددی مواجه کرده است، آرامش سیاسی - اجتماعی حاکم بر کشور، مهار تورم، بهبود تعاملات جهانی و... در چهار سال گذشته و همچنین گشایش های ناشی از توفیقات برجام و رفع موانع تحریم، انتظارات روستاییان را از دولت افزایش داده است، در همین راستا، دولت تدبیر و امید **رویکرد کمک به افزایش درآمد روستاییان از طریق اقتصادی کردن محیط روستا** (دیدگاه ریاست محترم جمهور) را بعنوان استراتژی غالب خود برگزیده است، رویکردی که درون زایی اقتصاد را که یکی از مهمترین سیاست های کلی حاکم بر اقتصاد مقاومتی محسوب می شود را تبیین می کند. این انتخاب اساسی و در عین حال بسیار دشوار، اقدام موثری است که دستیابی به آن، صرفا و قطعا، اراده مصمم دولت، ساختار سیستمی و چابک، فرماندهی (هدایت) متمرکز، ساماندهی و هدفمند کردن ارائه خدمات و حمایت ها و بسیج نیروهای کارشناسی و مدیریتی را طلب می کند، این رویکرد باید هدایت، توانمندسازی و جلب مشارکت فعال، موثر و گسترده روستاییان (علی الخصوص روستاییانی که در انزوا زندگی می کنند) با تاکید بر مزیت های نسبی روستاها را در پی داشته باشد. در این شرایط آنچه راه گشاست و از ضریب تاثیر بالایی برخوردار می باشد، اتخاذ راهبردی است که تمام الزامات مذکور را در خودش داشته باشد و قابلیت ایجاد تحرک، هدایت و مدیریت پیشرفت پایدار روستایی را تضمین نماید.

۲- رویکردهای مورد تاکید در برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی

- ا. بنیان برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی بر توانمندسازی روستاییان، مشارکت موثر و ساماندهی مزیت های نسبی محیط طبیعی و انسانی روستاها، استوار می باشد.
- ب. برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی، روستاها را زیر اساس و قاعده اصلی پیشرفت ملی می داند.
- ج. از منظر برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی، ناملايمات و عقب ماندگی روستایی به یک باره ایجاد نشده که با یک طرح خاص، برنامه ویژه، و یا تزریق اعتبار دفعی و پر حجم بتوان بر آن فائق آمد.
- د. از دیدگاه برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی، ایجاد تحول در عرصه روستایی امری زمان بر است و فقط اراده قاطع حاکمان، نگرش سیستمی، ساختار چابک پر نفوذ، برنامه ریزی دقیق مبتنی بر مزیت های نسبی و مطلق، انسجام در خدمات رسانی و... می تواند بازه زمانی نیل به برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی را کاهش دهد.
- ه. در اجرای برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی، روستاها و روستاییان صرفاً محتاج کمک های مالی نیستند، بلکه شرایط امروز روستا را با توجه به تغییرات و محدودیت های اقلیمی و تنگناهای اقتصادی ناشی از نحوه تعامل و مناسبات بین المللی، که ساختار تولید را در روستا از رونق انداخته است، نیازمند مشورت و راهکارهای توانمندساز برای مقابله موثر با ناملايمات، تغییر و ساماندهی معیشت خود می داند.
- و. برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی، طیف گسترده ای از روستاییان به ویژه باز توانی فقرای روستایی که در انزوا زندگی می کنند، را در بر می گیرد.
- ز. برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی، با اتکا بر نگرش سیستمی و ساختار پویا، موجبات تحرک مجریان را فراهم کرده و در عین حال، پاسخگویی مسئولین را تشدید می نماید.
- ح. برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی، تبیین کننده پیشرفت درون زا بوده و روابط متقابل شهر و روستا و پیشرفت ملی را بصورت ارگانیک تقویت می کند.
- ط. نگرش سیستمی و تقویت هم افزایی در بین دستگاه های اجرایی و نهادها برای ایجاد تحول در حوزه روستا از جمله اصول اساسی مورد تاکید در برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی می باشد.
- ی. این راهبرد، افزایش درآمد روستاییان از طریق اقتصادی کردن محیط روستا مبتنی بر ساماندهی مزیت های نسبی روستاها را تبیین می کند.

۳- اهداف برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی

۳-۱- هدف اصلی:

استقرار الگوی ساختاری فراگیر، موثر و کاربردی برای اجرای برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی مبتنی بر مزیت های نسبی روستاها با تاکید بر مشارکت روستاییان و مجریان

۳-۲- سایر اهداف:

۳-۲-۱. ظرفیت سازی در مدیران و کارشناسان دستگاههای ذی ربط اجرایی و نظارتی حوزه روستایی بمنظور تغییر

نگرش مبتنی بر رویکردهای برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی (ظرفیت سازی در مدیران، کارشناسان و

مجریان)

۳-۲-۲. توانمند سازی روستائیان علی الخصوص فقرای روستایی بمنظور بهره برداری بهینه از منابع پایه تولید برای ساماندهی کسب و کارهای خرد و یا ایفای نقش های اقتصادی غیر کشاورزی (توانمند سازی روستائیان)

۳-۲-۳. ساماندهی و هدایت برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی مبتنی بر الزامات و ضرورت های پیشرفت پایدار (پیشرفت پایدار)

۳-۲-۴. جلب مشارکت واقعی و موثر روستائیان، تشکلهای صنفی، تخصصی، محصولی و دستگاههای ذیربط اجرایی و نظارتی در فرایندهای تصمیم سازی، برنامه ریزی، اجرا و نظارت (مشارکت موثر مجریان و روستائیان)

۳-۲-۵. کمک به تدوین و اجرای مناسب الگوی کشت بومی و احصاء فعالیت های غیر کشاورزی در سطح محلی با توجه به مقدمات، محدودیت ها و مقتضیات مدیریتی، فنی، اقتصادی، اجتماعی و... (تدوین و اجرای الگوی کشت بومی و احصاء فعالیت های کشاورزی و غیر کشاورزی)

۳-۲-۶. اهتمام برای توسعه فعالیت های خدماتی از طریق تقویت، ساماندهی و ایجاد شبکه پشتیبان، با رویکرد تامین نهاده های تولید، خرید محصولات، فرآوری، بازار یابی، بازار رسانی، عرضه مستقیم و صادرات محصولات کشاورزی و غیر کشاورزی در راستای تامین حقوق تولیدکنندگان در سطوح محلی، منطقه ای، ملی و فراملی (توسعه تشکل ها و بازار رسانی)

۳-۲-۷. ایجاد هماهنگی حداکثری بین دستگاههای ذی ربط اجرایی، تحقیقاتی، نظارتی، تشکلهای صنفی، تخصصی و محصولی، بمنظور بهره برداری بهینه و پایدار از منابع پایه (هم افزایی بین بخشی و بهره برداری بهینه و پایدار از منابع پایه تولید)

۳-۲-۸. تلاش برای تثبیت و پایداری اشتغال موجود و ایجاد فرصت های شغلی جدید از طریق تنوع بخشی به فعالیت روستائیان و اقتصادی کردن محیط روستاها (اقتصادی کردن محیط روستا و تنوع بخشی فعالیت ها)

۴- تعاریف و مفاهیم

۱-۱- برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی:

برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی، برنامه ای جامع برای توانمندسازی و بهبود زندگی روستائیان علی الخصوص فقرای روستایی و عشایر، طراحی شده، تا بر پایه اصول اجتناب ناپذیر عدالت اجتماعی، اقتصادی، اخلاقی، معنویت، کرامت و منزلت انسانی و ظرفیت های زیست محیطی و با تکیه بر رویکردهای توانمندساز، مشارکتی (روستائیان و مجریان) و ساماندهی و تقویت منابع و تشکلهای، منافع پیشرفت در نواحی روستایی را گسترش دهد، این برنامه با تاکید ویژه بر ساماندهی فضایی و محیطی سطوح پایین تر از روستا (کانون های تولید و خدماتی) در حوزه های آبریز و تعادل بخشی بین رفتار روستائیان و توان های محیطی به متناسب سازی و پایداری جوامع روستایی کمک کرده و نقش اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، زیست محیطی و... روستا را در پیشرفت محلی، ناحیه ای، منطقه ای، ملی و فراملی بر پایه حفظ و تقویت روابط ارگانیک بین سکونتگاه ها، تبیین کند. بر این اساس، رویکردهای برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی تک بعدی نبوده، بلکه با تاکید ویژه بر ساماندهی حوزه های مختلف تولیدی، خدماتی و

حمایتی مزیت دار، بر مبنای شاخص "عدالت آمیسی"، توزیع ثروت مولد، منابع و فرصت ها، را برای روستاییان تضمین می نماید.

۲-۴- ستاد برنامه ریزی توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی استان:

ساختاری "مدیریتی- نظارتی" متشکل از دستگاهها و مراکز دولتی (دستگاهها و نهادهای ذی ربط اجرایی و نظارتی، مراکز دانشگاهی و تحقیقاتی) و نمایندگان تشکل های غیر دولتی (نمایندگان تشکل های صنفی، تخصصی و محصولی روستایی و عشایری) که وظیفه سازماندهی، ساماندهی، برنامه ریزی، هدایت و حمایت از برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی را در سطح استان بعهده دارد، که در این طرح به اختصار "ستاد برنامه ریزی" نامیده می شود.

۳-۴- کمیته اجرایی توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی در سطح شهرستان:

ساختار "مدیریتی- اجرایی" متشکل از مسئولین ادارات و نهادهای دولتی (ادارات و نهادهای ذی ربط اجرایی و نظارتی، مراکز دانشگاهی و تحقیقاتی) و تشکل های غیر دولتی (نمایندگان تشکل های صنفی، تخصصی و محصولی روستایی) که وظیفه "بررسی، تصویب و هدایت برنامه های اقدام برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی را در قالب کمیته اجرایی پاسخگو در سطح شهرستان بعهده دارند، که در این طرح به اختصار "کمیته اجرایی" نامیده می شود.

۴-۴- هسته عملیاتی توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی در سطح بخش:

ساختاری "عملیاتی- اجرایی" متشکل از نمایندگان دستگاهها و مراکز دولتی (نمایندگان دستگاهها و نهادهای ذی ربط اجرایی و نظارتی، مراکز دانشگاهی و تحقیقاتی) و اشخاص حقیقی و حقوقی غیر دولتی (اعضای شوراهای روستایی، دهیاران، ریش سفیدان، صاحب نظران روستایی، نمایندگان بانوان روستایی و...) که وظیفه بررسی و اجرای برنامه های اقدام طرح ساماندهی برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی را در قالب هسته های عملیاتی در سطح بخش و به تفکیک هر روستا، پروژه و فعالیت بعهده دارد، که در این طرح به اختصار "هسته عملیاتی" نامیده می شود.

۵-۴- تسهیلگر توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی:

تسهیلگر توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی فردی است که به جوامع روستایی برای شناختن محیط و باور توانایی خود و حرکت به سوی پیشرفت و بهبود زندگیشان با روش های مشارکتی کمک می کند. تسهیلگر برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی ممکن است نماینده یک سازمان دولتی یا غیر دولتی باشد.

۶-۴- شبکه فراگیر پشتیبانی و اجرایی:

به مجموعه ای از شرکت ها و اتحادیه ها، که با ماهیت خصوصی و تعاونی با هویت **غیر دولتی** که به اقتضا و ضرورت در سطح روستا، دهستان، بخش، شهرستان، استان و کشور ایجاد و یا در صورت وجود، ساماندهی شده و وظیفه آنها نیز عملیاتی کردن فرایندهای پشتیبانی اعم از تامین نهاد های تولید، خرید تولیدات روستایی، فرآوری، بازاریابی، بازار رسانی، صادرات و عرضه مستقیم تولیدات روستایی در سطوح محلی، منطقه ای، ملی و فرا ملی می باشد، که در این طرح به اختصار "شبکه پشتیبان" نامیده می شود.

۴-۷- عاملین شبکه:

منظور کلیه عوامل اجرایی غیردولتی می باشند که در قالب تشکلهای اجرایی و خدماتی ساماندهی می شوند.

۵- سیاست ها و خط مشی های حاکم بر برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی

برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی بعنوان یک راهبرد درون زای مبتنی بر سیاست های اقتصاد مقاومتی، حامل سیاست ها و خط مشی های مشروحه ذیل می باشد:

۱-۵- ساماندهی مشارکت و همکاری موثر، واقعی و نهادمند دستگاههای ذی ربط اجرایی، نظارتی، روستاییان و

تشکلهای روستایی در فرایندهای تصمیم سازی، تصمیم گیری، برنامه ریزی، اجرا و نظارت برنامه های اقدام

۲-۵- سازماندهی و استقرار ساختار مدیریتی و اجرائی موثر، فراگیر و هوشمند به منظور ساماندهی فرایندهای تولید،

فرآوری، بازاریابی، بازررسانی و صادرات تولیدات روستایی

۳-۵- تضمین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی مبتنی بر الزامات و ضرورت های عدالت آمیزی

۶- ساختار مدیریتی، اجرایی و نظارتی حاکم بر برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی توسعه اقتصادی

و اشتغال روستایی

با توجه به خط مشی ها، سیاست ها و همچنین عنایت به اهداف و رویکردهای حاکم بر برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی، ضرورت دارد ساختار مدیریتی، اجرایی و نظارتی مناسب برای ایجاد تعامل پایدار و ارتباط چند سویه و نهادمند بین روستاییان، دستگاههای ذی ربط اجرایی، نظارتی و تشکلهای تعریف و استقرار یابد. به همین منظور ساختار مفهومی تحت عنوان "ساختار ساماندهی توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی" در سطح استان، شهرستان، بخش به عنوان ساختاری مطلوب که ترکیب اعضا و وظایف آنها به شرح زیر می باشد، ارائه شده است.

۶-۱- ستاد برنامه ریزی توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی استان

به منظور برنامه ریزی، نظارت و ارزیابی فرایندهای اجرایی ساماندهی توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی استان، ستاد برنامه ریزی توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی در سطح استان با ابلاغ استاندار و ترکیب و وظایف مشروحه ذیل تشکیل می شود.

الف- ترکیب ستاد برنامه ریزی توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی استان

ب- دبیرخانه ستاد برنامه ریزی: مستقر در اداره کل توسعه روستایی استانداری

ج- اعضاء ستاد برنامه ریزی:

۱- استاندار (رئیس)

۲- رئیس سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان (نایب رئیس)

۳- مدیریت امور روستایی استانداری (دبیر)

۴- فرمانداران

۵- رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان

۶- رئیس سازمان آموزش و پرورش استان

۷- مدیر عامل برق منطقه ای استان

۸- مدیر عامل امور آب استان

- ۹- مدیر کل محیط زیست استان
- ۱۰- مدیر کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان
- ۱۱- مدیر کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان
- ۱۲- مدیر کل دامپزشکی استان
- ۱۳- مدیر کل فنی و حرفه ای استان
- ۱۴- رئیس مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان
- ۱۵- مدیر امور اراضی استان
- ۱۶- مدیر تعاون روستایی استان
- ۱۷- مسئول شورای هماهنگی بانک های استان
- ۱۸- مدیر کل امور عشایری استان
- ۱۹- مدیر کل کمیته امداد حضرت امام(ره) استان
- ۲۰- مدیر کل بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان
- ۲۱- رئیس سازمان نظام مهندسی کشاورزی، امور دام و منابع طبیعی استان
- ۲۲- رئیس سازمان بسیج مهندسین کشاورزی استان
- ۲۳- رئیس سازمان بسیج سازندگی استان
- ۲۴- رئیس شورای اسلامی استان

د- وظایف ستاد برنامه ریزی استان:

۱. صدور ابلاغ برای اعضای ستاد برنامه ریزی استان و روسای کمیته های اجرایی شهرستان
۲. تعیین و ابلاغ وظایف، شرح خدمات، برنامه ها و استانداردهای موضوعی به کمیته های اجرایی شهرستان
۳. ایجاد هماهنگی و تقسیم وظایف متناسب با حیطه وظایف و مأموریت دستگاهها
۴. بررسی و تصویب برنامه پیشنهادی کمیته اجرایی شهرستان
۵. برنامه ریزی روند ساماندهی و استقرار کمیته های اجرایی شهرستانی و تسهیلگران روستایی
۶. ایجاد هماهنگی برای کاهش زمان صدور مجوزهای لازم توسط مراجع ذی ربط با هدف بهبود فضای کسب و کار در حوزه روستا
۷. برنامه ریزی برای ایجاد، تقویت و استقرار شبکه فراگیر پشتیبانی در سطوح محلی، شهرستانی و استانی
۸. برنامه ریزی برای تامین مالی (تسهیلات و اعتبار) فرایندهای زیرساختی، تولید، فرآوری و بازار رسانی و صادرات
۹. برنامه ریزی ایجاد بانک اطلاعات تولید، فرآوری، بازار رسانی و صادرات
۱۰. برنامه ریزی آموزشی ویژه تسهیلگران روستا، اعضای هسته های عملیاتی، کمیته های اجرایی، شبکه ها و دست اندر کاران اجرایی
۱۱. ارزیابی عملکرد کمیته های اجرایی شهرستان
۱۲. ارائه پیشنهاد و گزارش روند پیشرفت اجرای برنامه به مراجع ذی ربط کشوری

۶-۲- کمیته اجرایی توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی شهرستان

به منظور ساماندهی و هدایت عملیاتی اجرایی برنامه، کمیته اجرایی در سطح شهرستان با ابلاغ فرماندار و با ترکیب و وظایف مشروحه ذیل تشکیل می شود.

الف) ترکیب کمیته اجرایی برنامه در شهرستان:

ب) دبیرخانه کمیته اجرایی: مستقر در فرمانداری شهرستان

ج-) اعضاء کمیته اجرایی:

۱- فرماندار(رئیس)

- ۲- معاون برنامه ریزی فرماندار (دبیر)
- ۳- مدیر جهاد کشاورزی شهرستان
- ۴- مدیر آموزش و پرورش استان
- ۵- مدیر برق شهرستان
- ۶- مدیر امور آب شهرستان
- ۷- مدیر آبفاضلاب روستایی شهرستان
- ۸- مدیر محیط زیست شهرستان
- ۹- مدیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی شهرستان
- ۱۰- رئیس اداره منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان
- ۱۱- رئیس شبکه دامپزشکی شهرستان
- ۱۲- رئیس اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی شهرستان
- ۱۳- رئیس اداره فنی و حرفه ای شهرستان
- ۱۴- مدیر کمیته امداد حضرت امام(ره) شهرستان
- ۱۵- مدیر امور اراضی شهرستان
- ۱۶- رئیس اداره تعاون روستایی شهرستان
- ۱۷- مسئول شورای هماهنگی بانک های شهرستان
- ۱۸- رئیس اداره امور عشایری شهرستان
- ۱۹- مدیر بنیاد مسکن انقلاب اسلامی شهرستان
- ۲۰- رئیس سازمان نظام مهندسی کشاورزی، امور دام و منابع طبیعی شهرستان
- ۲۱- نماینده سازمان بسیج مهندسین کشاورزی شهرستان
- ۲۲- رئیس سازمان بسیج سازندگی شهرستان
- ۲۳- روسای شورای بخش شهرستان
- ۲۴- رئیس شورای اسلامی شهرستان
- ۲۵- مدیران عامل تشکل های صنفی، محصولی و موضوعی روستایی و کشاورزی شهرستان

د- وظایف کمیته اجرائی شهرستان :

- ۱- برنامه ریزی برای ساماندهی روستاهای منتخب شهرستان بر مبنای سیاستها و ضوابط ابلاغی
- ۲- اجرای برنامه های آموزشی، ظرفیت سازی و توانمند ساز ویژه مجریان و روستاییان، اعضای شبکه و دست اندر کاران اجرائی شهرستان
- ۳- ایجاد هماهنگی بین نهادها و ادارات متناسب با حیطه وظایف و مأموریت ها در راستای تجمیع منابع و تمرکز در اقدامات(زیرساختی و تولیدی)
- ۴- ایجاد بانک اطلاعات در امور زیرساختی، خدماتی و تولیدی(زراعی، باغی، دامی، منابع طبیعی، آب، صنایع تبدیلی و تکمیلی، معدنی، زیست محیطی و گردشگری...)
- ۵- اهتمام در جذب و هدایت بخش خصوصی برای سرمایه گذاری در حوزه روستا
- ۶- ایجاد هماهنگی لازم برای ایجاد و استقرار تشکل های پشتیبان(شبکه فراگیر تولید، خرید، فرآوری، بازاریابی و صادرات) تولیدات روستایی
- ۷- تصویب، حمایت و پشتیبانی مالی(تسهیلات و اعتبار) از طرح های زیرساختی، تولیدی، فرآوری، بازاریابی و صادرات شهرستان

- ۸- اهتمام در شناسایی و استقرار فعالیت های غیر کشاورزی دارای قابلیت (گردشگری، معدنی، صنایع روستایی، مشاغل خانگی و...)
- ۹- معرفی یا تایید فرد پیشنهادی هسته عملیاتی بعنوان تسهیلگر روستا
- ۱۰- ارائه پیشنهاد و گزارش روند پیشرفت امور ساماندهی به ستاد برنامه ریزی استان

۳-۶- هسته عملیاتی توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی در سطح بخش

به منظور اجرای برنامه ساماندهی، هسته عملیاتی برنامه در سطح بخش با ابلاغ بخشدار و با ترکیب و وظایف مشروحه ذیل تشکیل می شود.

الف) ترکیب هسته عملیاتی برنامه در سطح بخش:

ب) دبیرخانه هسته عملیاتی: مستقر در بخشدار

ج) محل برگزاری جلسات هسته عملیاتی: در محل روستاها و کانون های تولید حوزه استحفاظی بخش

د) اعضاء هسته عملیاتی:

- ۱- بخشدار (رئیس)
- ۲- یکی از کارکنان بخشدار (دبیر)
- ۳- مسئول مرکز خدمات جهاد کشاورزی بخش یا نماینده مدیر جهاد کشاورزی شهرستان
- ۴- نماینده آموزش و پرورش شهرستان
- ۵- نماینده برق شهرستان
- ۶- نماینده آبفاصلاب روستایی شهرستان
- ۷- نماینده مدیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی شهرستان
- ۸- نماینده مدیر منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان
- ۹- نماینده رئیس شبکه دامپزشکی شهرستان
- ۱۰- نماینده اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی شهرستان یا نماینده اداره فنی و حرفه ای شهرستان
- ۱۱- نماینده کمیته امداد حضرت امام (ره) شهرستان
- ۱۲- نماینده تعاون روستایی شهرستان
- ۱۳- نماینده شورای هماهنگی بانک های شهرستان
- ۱۴- نماینده امور عشایری شهرستان
- ۱۵- نماینده بنیاد مسکن انقلاب اسلامی شهرستان
- ۱۶- نماینده سازمان بسیج سازندگی شهرستان
- ۱۷- دهیار روستا
- ۱۸- تسهیلگر دهستان یا روستا
- ۱۹- اعضای شورای اسلامی روستا
- ۲۰- رئیس شورای اسلامی بخش
- ۲۱- صاحب نظران مرد و زن روستایی (حداقل ۱۰ نفر)
- ۲۲- نمایندگان تشکل ها و نهادهای مستقر در روستا

د- وظایف هسته عملیاتی طرح در سطح بخش:

- ۱- پیشنهاد فرد واجد شرایط به کمیته شهرستانی طرح بعنوان تسهیلگر روستا

- ۲- ایجاد بانک اطلاعات در امور زراعی، باغی، دامی، منابع طبیعی، آب، صنایع تبدیلی، تکمیلی، معدنی، زیست محیطی و گردشگری و... در سطح روستا و بخش
- ۳- ساماندهی روستاهای منتخب و واحدهای بهره برداری کوچک مقیاس تابعه روستا با تاکید بر رویکردهای نوین در سطح بخش بر مبنای محدودیت ها، فرصت ها، تهدیدها، نقاط قوت، نقاط ضعف، سیاستها و ضوابط ابلاغی مبتنی بر مزیت های نسبی هر روستا یا حوزه آبخیز
- ۴- اجرای برنامه های توانمند سازی ویژه روستائیان، اعضای شبکه و دست اندر کاران اجرائی طرح در سطح بخش و روستاها
- ۵- زمینه سازی، تجهیز و تشکیل سرمایه های خرد، در چارچوب "صندوق توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی" با مشارکت مالی روستائیان و دولت
- ۶- ایجاد هماهنگی برای ساماندهی امور زیرساختی و تولیدی، فرآوری، بازاریابی با تاکید بر هم افزایی و نگرش تکاملی بین دستگاهها و مبتنی بر مزیت های نسبی
- ۷- تصویب، حمایت و پشتیبانی مالی (تسهیلات و اعتبار) از طرحهای تولیدی، فرآوری، بازاریابی و صادرات تولیدات روستایی
- ۸- اهتمام در جذب و هدایت بخش خصوصی برای سرمایه گذاری در صنایع دستی، تبدیلی و تکمیلی روستایی
- ۹- اهتمام در شناسایی و استقرار سایر فعالیت های دارای قابلیت (گردشگری، صنایع روستایی، معدنی، مشاغل خانگی و...) در سطح روستاها
- ۱۰- ساماندهی، ایجاد، حمایت و استقرار شکل های پشتیبان (شبکه فراگیر تولید، فرآوری، بازاریابی و صادرات) مبتنی بر مقتضیات اقتصادی، اجرائی و اداری
- ۱۱- ارائه گزارش روند پیشرفت امور به کمیته اجرائی شهرستان

۷- استقرار تسهیلاتر توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی

- ۱-۷- **ضرورت استقرار تسهیلاتر توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی**
- بمنظور دستیابی به اهداف فوق الذکر، علمی نمودن فرایند پیشرفت و همچنین انتقال تفکر و سیاست های حاکم بر برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی، تسهیلاتر توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی تحت نظر هسته عملیاتی طرح در سطح بخش و با هدف جلب مشارکت و توانمندسازی (افزایش مهارت های فردی و جمعی) روستائیان و همچنین زمینه سازی و ایجاد سازمان محلی (سازماندهی فعالیت های جمعی)، تجهیز و تشکیل سرمایه (ایجاد صندوق برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستاییا مشارکت مالی روستائیان و دولت)، ایجاد شکل پشتیبان و ایجاد روابط متقابل گسترده با نهادها و دستگاههای اجرائی، تعیین و مشغول بکار خواهد شد.

۲-۷- شرایط و ویژگی های فردی و حرفه ای تسهیلاتر توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی

- داشتن اخلاق و رفتار خوب، صداقت و شکیبایی
- داشتن وسعت نظر و درک وسیع و فهم خوب
- داشتن اعتقاد و احترام عمیق به مردم
- داشتن حس هم دردی با مردم
- داشتن توانایی لازم برای ساماندهی اجتماعی
- داشتن توانایی نفوذ در جامعه روستایی

- نداشتن تعصب و پیش داوری و پرهیز از قضاوت های سریع
- داشتن توانایی لازم برای مقابله با شرایط بحران
- داشتن روحیه تعامل و همکاری با روستاییان
- داشتن توانایی لازم برای کمک به مردم در برنامه ریزی شخصی، جمعی و محلی

۳-۷ نقش تسهیلگر توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی در فرایند ساماندهی توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی

- کمک به برنامه ریزی فردی، گروهی و محلی در راستای بهبود وضعیت زندگی فردی و اجتماعی
- ایجاد آگاهی و حساسیت در روستاییان برای سازماندهی خودشان
- شناسایی افراد فعال در روستا
- ایجاد انگیزه در روستاییان برای فعال کردن سازمان محلی مشارکتی
- کمک به سازماندهی و تشکیل سازمان محلی برای شروع کار
- کمک به تشکیل سرمایه در روستا (ایجاد صندوق توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی)
- ترویج روحیه تصمیم گیری مشارکتی در روستا
- تلاش برای ایجاد امنیت فکری برای محرومان و فقرا روستایی
- اطمینان از مشارکت همه روستاییان بویژه محرومان و فقرا روستایی در تصمیم گیری های مشارکتی
- کمک به حل مشکلات موجود در روستا

۴-۷ اشخاص حقیقی و حقوقی فعال در روستا با هدایت تسهیلگر روستا، می توانند پیشنهادات تولیدی، خدماتی و... مزیت دار خود را برای تصویب در هسته های عملیاتی طرح در سطح بخش ارائه نمایند.

۵-۷ اولویت استقرار تسهیلگر توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی با روستاهای با ضریب محرومیت بالا می باشد.

۶-۷ تسهیلگر روستا فردی است که حداقل دارای مدرک کارشناسی در یکی از رشته های توسعه روستایی، برنامه ریزی روستایی، توریسم روستایی، مدیریت روستایی، جامعه شناسی روستایی، عمران روستایی، کلیه رشته های زیر بخش کشاورزی، مدیریت بازرگانی، مدیریت تعاون، و سایر رشته های مرتبط را دارا باشد.

تبصره ۱- در صورت عدم امکان تامین نیرو در مقطع کارشناسی، بکارگیری دارندگان مدارک در مقطع کاردانی در رشته های مذکور بلامانع می باشد.

تبصره ۲- کلیه تسهیلگران روستا قبل از ورود به روستا و آغاز بکار می بایست در برنامه های آموزشی و کارگاههای ظرفیت سازی تسهیلگری شرکت نمایند.

۷-۷ بکارگیری افراد واجد شرایط بومی و روستایی بعنوان تسهیلگر روستا در اولویت می باشند.

۸-۷ مسئولیت اداری و مالی تسهیلگران برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی با شوراهای اسلامی بخش می باشد.

۷-۹- کلیه پیشنهادات مصوب در هسته عملیاتی در سطح بخش، با هدایت تسهیلگر روستا و پیگیری فرد پیشنهاد دهنده و صرفاً پس از تهیه طرح توجیهی توسط کارشناسان دارای رتبه و اخذ مجوز لازم از مراجع ذی ربط قابلیت اجرا و حمایت تسهیلاتی را خواهد داشت.

۸- شبکه پشتیبان توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی

۸-۱- اهمیت شبکه پشتیبان توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی

بمنظور ساماندهی و حمایت از تولید، تامین نهاده ها، تامین نقدینگی، خرید محصولات روستایی، بازار یابی و بازار رسانی، عرضه مستقیم و صادرات محصولات روستایی و ایجاد ارتباط گسترده با دستگاههای اجرایی ذی ربط، مراکز خرید، بازارهای عمده مصرف (کارخانه ها و واحدهای فرآوری)، بار اندازهای کالا و ترمینال های صادراتی، تشکل فراگیر پشتیبان محصولات روستایی، تحت نظر کمیته اجرایی شهرستان در سطح شهرستان با ماهیت خصوصی یا تعاونی ایجاد و در صورت وجود ساماندهی و مستقر خواهد شد.

تبصره: ایجاد یا ساماندهی تشکل پشتیبان به موجب اساسنامه ای خواهد بود که به تصویب ستاد برنامه ریزی استان خواهد رسید.

۸-۲- وظایف شبکه پشتیبان

- ۱- ساماندهی و استقرار شبکه پشتیبان (شبکه فراگیر تامین نهاده ها، خرید، فرآوری، بازار رسانی و صادرات) براساس ضوابط مصوب ستاد اجرایی شهرستان
- ۲- عقد قراردادهای حمایت از تولید و همچنین خرید با شرایط پشتیبان
- ۳- اخذ مجوزهای لازم برای تامین نهاده های مورد نیاز، خرید، انتقال، عرضه یا صادرات محصولات روستایی
- ۴- برقراری ارتباط مستقیم و مستمر با بازارهای عمده مصرف (کارخانه ها و واحدهای فرآوری و...)، بار اندازهای استانی و کشوری و همچنین پایانه های صادراتی به منظور انتقال، عرضه یا صادرات مازاد مصرف روستاها و شهرستان
- ۵- عرضه محصولات روستایی در مراکز عرضه مستقیم شهری
- ۶- اخذ مجوزهای لازم برای فرآوری و بسته بندی محصولات روستایی
- ۷- تامین ناوگان حمل و نقل متناسب برای انتقال و بازار رسانی محصولات روستایی با هماهنگی کمیته اجرایی شهرستان
- ۸- پیشنهاد قیمت خرید محصولاتی که برای آنها قیمت تضمینی تعیین نشده
- ۹- شرکت دادن اعضای شبکه و دست اندر کاران اجرائی آن در برنامه های آموزشی و توانمند سازی
- ۱۰- اخذ تسهیلات و اعتبار مورد نیاز شبکه پشتیبان ویژه خرید، فرآوری، ذخیره، بازار رسانی و عرضه
- ۱۱- ارائه پیشنهاد و گزارش روند خرید، فرآوری و بازار رسانی محصولات روستایی به کمیته اجرایی شهرستان

۸-۳- ساماندهی، ایجاد و استقرار تشکل پشتیبان

ساماندهی، ایجاد و استقرار تشکل پشتیبان شهرستان (شبکه فراگیر تامین نهاده، خرید، فرآوری، بازاریابی و صادرات) و در صورت لزوم استان حداکثر ظرف سه ماه از تاریخ ابلاغ برنامه با مسئولیت اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی و مدیریت تعاون روستایی استان انجام خواهد شد.

۹- مدیریت فرایند تامین منابع

برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی، استمرار و بقای خود را در تجهیز و مدیریت منابع مالی موجود بشرح ذیل تاکید دارد:

- ۹-۱- ساماندهی و تجهیز منابع مالی خرد از طریق ایجاد "صندوق پیشرفت پایدار روستایی"
- ۹-۲- ساماندهی و همسو کردن منابع اعتباری مرتبط با روستا در اختیار دستگاههای اجرایی
- ۹-۳- تامین تسهیلات ارزان قیمت بعنوان دخالت ضروری دولت
- ۹-۴- جلب مشارکت بخش خصوصی برای سرمایه گذاری در حوزه روستا
- ۹-۵- تامین منابع مالی از طریق سازمان های منطقه ای و بین المللی

۱۰- زمان بندی استقرار ساختار و عملیات اجرایی برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی

با توجه به مفاد مذکور، انتظار می رود روند اجرایی طرح طی یک برنامه زمانبندی سه ماهه سازماندهی و مستقر شده همچنین بلافاصله روند اجرایی و عملیاتی آغاز خواهد شد. جدول شماره (۴) برنامه زمانبندی ساماندهی، استقرار و روند اجرایی برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی را نشان می دهد.

جدول شماره (۴): برنامه زمانبندی و روند اجرایی برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی

ردیف	اقدامات	زمان اجرا	سال ۱۳۹۶										سال ۱۳۹۷					
			مرحله برنامه ریزی، سازماندهی و استقرار										ادامه مرحله اجرا					
			مرداد	تیمه دوم	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر			
۱	استقرار ستادهای برنامه ریزی، کمیته های اجرایی و هسته های عملیاتی طرح در سطح استان، شهرستان و بخش																	
۲	آموزش و ظرفیت سازی جدید در مدیران، کارشناسان و مجریان در رابطه با رویکردهای طرح																	
۳	انتخاب تسهیلاتگران پیشرفت پایدار روستا و ارائه برنامه های آموزشی توجیهی - مشارکتی																	
۴	تهیه چکیده اطلاعات آخرین وضعیت اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و...، احصاء و اولویت بندی مسایل و مشکلات و تدوین راهکارهای پیشرفت بعنوان برنامه های اقدام، به تفکیک روستا و کانون های تولید، توسط هسته های عملیاتی و تسهیلاتگران برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال روستایمبتنی بر تمرکز در ارائه خدمات																	
۵	ایجاد صندوق حمایت از پیشرفت پایدار روستا در سطح روستا، شهرستان، استان و ملی با مشارکت ۵۵ درصدی روستاییان و ۴۵ درصدی دولت با هدف تشکیل سرمایه																	
۶	ساماندهی، ایجاد و استقرار تشکل پشتیبان(شبکه فراگیر تامین نهاده، خرید، فرآوری، بازرسانی و صادرات) به تفکیک روستا، شهرستان و استان																	
۷	تجمع ارائه خدمات اعتباری، تسهیلاتی و حمایتی دستگاهها، نهادهای دولتی، سازمان های غیر دولتی، سازمان های توسعه بین المللی و... در چارچوب الزامات طرح پیشرفت پایدار روستایی و برنامه های اقدام مصوب هسته های عملیاتی بخش																	
۸	اجرای برنامه های اقدام مبتنی بر توانمند سازی روستاییان و بهره برداران عرصه های روستایی برای تغییر رفتار، اصلاح الگوی ارائه خدمات روستایی، مدیریت و ساماندهی زیرساخت های اقتصادی و تولیدی(مدیریت تامین، انتقال، ذخیره و مصرف آب، مدیریت تولید بر مبنای الزامات توسعه پایدار کشاورزی، پایش و هدایت هوشمند معیشت و اشتغال از بخش تولید به بخش خدمات کشاورزی و فعالیت های غیر کشاورزی، مدیریت و توسعه فرآوری محصولات کشاورزی)، مدیریت بازرگانی داخلی(بازار یابی و بازار رسانی) و خارجی (صادرات) تولیدات روستایی، مدیریت توسعه و تقویت تشکل های روستایی و...																	
۹	پایش و نظارت																	